

Z dějin právnické fakulty Masarykovy university v roce 1931/32.

Za profesorem Janem Loevensteinem.

V poměrně mladém věku 46 let zemřel dne 1. května 1932 v Brně řádný profesor finanční vědy na naší fakultě Dr. Jan Loevenstein. Odešel nedlouho po smrti jiného člena této fakulty, profesora J. Vacka, náhle a zcela neočekávaně pro četný kruh svých přátel a kolegů.

Loevenstein byl rodák královehradecký (nar. 20. října 1886), studoval a absolvoval gymnasium a universitu v Praze, načež byl prakticky činným v různých odvětvích, jako v bankách, u soudů, advokacie a Obchodních a živnostenských komor v Praze a v Olomouci (bližší data o této jeho praktické činnosti viz v Chytilově nekrologu v Časopisu pro právní a státní vědu, XV., str. 205). Jako činovník pražské Obchodní a živnostenské komory zúčastnil se mezinárodního sjezdu Obchodních a živnostenských komor v Bostonu. Svého pobytu v Americe použil k praktickému studiu tamnějšího bankovníctví. Akademickou činnost, která měla se státi jeho vlastním životním povoláním, nastupuje svou habilitací pro národní hospodářství a národohospodářskou politiku na právnické fakultě Masarykovy university roku 1920. V témže roku byl po odchodu prof. Engliše na nově zřízenou fakultu jmenován mimořádným profesorem národního hospodářství, finanční vědy a statistiky na české vysoké škole technické v Brně a stává se tam roku 1923 profesorem řádným. Roku 1926 odchází jako řádný profesor finanční vědy na právnickou fakultu Masarykovy university. Zde zastával úřad děkanský ve studijním roce 1928/29.

Samostatně vydané literární práce Loevensteinovy jsou tyto: Cedulové bankovníctví ve Spojených státech severoamerických a jeho nejnovější úprava (Knihovna Sborníku věd právních a státních, 1915), O jednotnou konstrukci finanční vědy (Sbírka spisů právnických a národohospodářských, 1929), Diagnostika a líčení světové krise. Kapitalismus na rozcestí (1931; vyšlo též německy u Rohrera).

Pojednání a články Loevensteinovy uloženy jsou ve Sborníku věd právních a státních, ve Vědecké ročence právnické fakulty Masarykovy university, v Časopisu pro právní a státní vědu a jinde. Buďtež zde uvedeny tyto: „Kritika hlediska Böhm-Bawerkova na strast práce v subjektivním hodnocení“ (Sborník, 1916), Neplodnost hodnotné teorie rakouské školy pro vysvětlení směny (Sborník, 1919), Sporné otázky teleologické konstrukce (Sborník, 1930, 1931), Teleologické a národohospodářské pojmy (Časopis pro právní a státní vědu, roč. XIII, 1930). Do Ročenky přispěl zesnulý těmito pojednáními: Hodnotná teorie jako složka cenotvorná, Relativní užitek a subjektivní hodnocení, Finanční věda v rámci národohospodářské noetiky, Zdatnost poplatná, Daně přímé a nepřímé, Výnosové daně a progresivní metoda zdaňovací, Hospodářská hodnota (situační), Spoření, jeho pojem a funkce hospodářská, Teoretická analýsa vzniku světové krise hospodářské. Do Památníku vys. školy technické v Brně (1924) napsal: Noetické základy osobních pojmů hospodářské vědy, v Englišově Sborníku (1930) nachází se pak článek Teleologie jako myšlení ve zvláštní soustavě pojmů.

Pisatel této vzpomínky traduje na fakultě jiné předměty než byl obor Loevensteinův. Není v něm tedy t. zv. odborníkem. Nicméně prohlašuje zde, louče se se svým drahým druhem a kolegou, že cítil se mu přes to neskonale blíže než mnohým kolegům ze svého vlastního oboru. Neboť ono vzácnější a hlubší duševní příbuzenství, které nás oba spojovalo, bylo jiného druhu než to, které zakládá petit habilitační žádosti nebo obsah jmenovacích dekretů a učebních příkazů. Byla to základní příbuznost způsobu vědeckého myšlení, stejné filosofické sklony a záliby, které mne, jak mám za to, opravňují k této posmrtné vzpomínce.

Nemohu a nechci zde podrobně rozbíratí obsah literární práce zesnulého, chci jej jen s vděčností a úctou reklamovati pro vědecký směr, který stal se tak významným pro právnickou fakultu Masarykovy university a jehož vzniku nebyl jsem sám příliš vzdálen. Leží mně na srdci a žiji proň. Chtě nechtě píšu proto osobní vzpomínku, podloženou osobním zájmem a osobním přátelstvím.

Vědecký směr, o němž jsem se zmínil, vyznačuje se především silným sklonem k filosofickým úvahám. Pro něj není

pravé vědy ve vznešeném smyslu tohoto slova bez podkladu filosofického. Není to arcit filosofie ve smyslu nějaké zastaralé metafysiky, nýbrž v podstatě nauka o vědeckém poznávání, noetika, metodologie, tedy filosofie formální. Ji pěstoval jsem sám v oboru právní vědy hned na počátku své literární činnosti, k ní připojil se pro obor hospodářský Engliš, ji pěstují Kallab, Sedláček a řada mladších odchovanců naší fakulty, a jí oddal se cele i zesnulý Loevenstein. Loevensteinova literárně-vědecká činnost, která předčasnou jeho smrtí tak tragickým způsobem byla ukončena, učí názorně, jak plodným a povzbudivým stává se tento filosofický směr u lidí, jichž intelektuální habitus jest mu příbuzný a adekvatní. Tuto zkušenost učinil jsem také velmi často u svých posluchačů a žáků.

V Loevensteinově literární tvorbě možno zcela jasně rozeznávat dvě období, z nichž první končí se seznámením s metodologickými studiemi, pěstovanými na brněnské právnické fakultě. Do něj patří práce, zabývající se praktickými otázkami bankovníctví, zejména jeho habilitační spis (1915). Teprve ke konci svého života zabývá se Loevenstein opět praktickými problémy, jež souvisí s přítomnou světovou krizí hospodářskou, v podstatě však zůstává věren směru filosoficko-noetickému. Ale nejen předmět jeho vědeckého zájmu mění se nastoupením druhého období, nýbrž i rozsah a intenzita jeho literární činnosti stávají se nesrovnatelně většími. Kdežto totiž zesnulý ve svém prvním, jaksi předkritickém stadiu vědeckého vývoje nepatřil nijak ke zvlášť plodným spisovatelům, kteří by snad své praktické zájmy zřejmě podřazovali zřetelům ryze teoretické tvorby, nastává u něho na přelomu obou období zcela nečekaný a nápadný obrat: Jeho literární produkce stává se odtud přímo horečnou, autor naplňuje svými pojednáními řadu odborných časopisů a připravuje k vydání samostatné práce, a to zpravidla hned ve dvou jazycích, českém a německém. Často se mně v poslední době svěřoval, že pracuje zpravidla hluboko do noci. Zamilované jeho noetické problémy — které v prvním období jeho tvorby ještě pro něho neexistovaly — zaměstnávaly nyní jeho ducha téměř nepřetržitě. Uvažoval o nich jaksi ve dne v noci, ve všech situacích a všude o nich debatoval. Ještě dnes pamatuji se na př. na jednu takovou debatu, kterou se mnou vedl v naplněném voze elektrické dráhy přes hlavy spolucestujících. Tomu se snad lec-

který klidnější učenec, dbalý svých hmotnějších zájmů a zainteresovaný proto zpravidla krotšími hospodářskými problémy, které právě hýbají dnem, útrpně usměje. Takový však byl Loevenstein v posledních letech svého života: posedlý svou filosofií a zároveň jí posvěcený; vzácným příkladem duchovní revoluce, kterou způsobuje sekulární zjev největšího filosofa všech věků a národů v každém lidském mozku, který je schopen jej skutečně pochopiti. Díla *Imanuela Kanta* to byla, která neustále četl a studoval. V jeho šlápějích snažil se budovati noetické základy vědy, jejíž pěstování stalo se mu životním povoláním. Domníval se — jako přemnozí jiní pěstitele filosofie kriticko-idealistické —, že jeho pojetí jednotlivých thesů mistrových je jedině správným — a dostal se tak, žel, do tuhého literárního sporu se svým starším kolegou a bývalým učitelem, *Karlem Englišem*. Spor ten byl bojem filosoficky spřízněných duchů a proto dvojnásob bolestným a trapným. Radovati z něho mohli se pouze společní vědečtí odpůrci obou polemiků. U srovnání se společným základním filosofickým východiskem obou odpůrců týkal se vlastně otázek podřadných. Bohužel i otázky t. zv. prioritní dotýkala se ona polemika se strany Loevensteinovy. V té věci byl zesnulý zvlášť přecitlivělý a málo přístupný i přátelským domluvám s třetí strany. Jeho obava, že by mu mohlo býti něco uzmuo z jeho duševního majetku, byla někdy skoro chorobná — a dá se dnes, kdy stojíme nad jeho rovem, částečně snad vysvětliti těžkou tělesnou chorobou, o níž jako by byl cítil, že ho předčasně sklátí do hrobu a zneemožní mu dokončení vědeckého díla životního, na kterém v poslední době tak horečně pracoval! Než obavy jeho byly neodůvodněné, neboť vědecká práce jeho, byť i nedokončená a v některých směrech snad nevykvašená, zůstane jeho trvalým a čestným pomníkem v české vědě národohospodářské. Tragickou jeho smrtí ustaly polemické půtky a jejich aktualita zmizela, zjev Loevensteina však jako jednoho z průkopníků nových směrů ve vědách hospodářských zůstává do vši budoucnosti nedotčen.

Byl-li takto Loevenstein významným a plnoprávným členem vědecké obce, označované zpravidla názvem „Brněnské školy“, stal se mně samotnému zvlášť blízkým společnou naší láskou k *Arturu Schopenhauerovi*. Myslím, že tento filosof, který na rozdíl od *Kanta* tak obdivuhodně spojuje pro-

nikavý intelekt se smyslem pro umění a krásno vůbec, stál u kolébky celé oné školy, zejména svým spisem „Über die vierfache Wurzel des Satzes vom zureichenden Grunde“. Žádný z příslušníků jejich nezůstal mu však tak věrným jako Loevenstein. Ve svých pojednáních opětovně se k němu vrací a z jeho základních pouček vychází. Stal se však přívržencem nejen noetických postojů onoho spisovatele, nýbrž i jeho vznešené životní filosofie, která nehodila se svým aristokratickým nádechem sice nikdy pro velký houf, a zvláště dnešního dne je svrchovaně nepopulární. Že se jí nadchnul Loevenstein, bude pochopitelné každému, kdo ho znal osobně. Posmrtná vzpomínka, která platí v první řadě spisovateli, nebyla by úplná, kdyby se stručně nedotkla i Loevensteina-člověka. Jan Loevenstein byl muž jemných mravů a gentleman v pravém slova smyslu, kterému příznivé hmotné poměry, ve kterých se narodil a žil, dovolily, aby vrozenou mu jemnost povahy vypěstoval do stupně, který u nás bohužel znamená výjimku. České Brno, jehož společenský život jest u srovnání s jinými přibližně stejně velkými městy pořád ještě tak neuvěřitelně chudý a primitivní, ztrácí v zesnulém, který v něm reprezentoval jinde obvyklou evropskou úroveň společenské kultury, mnoho. Ztráta bude těžko nahraditelná. Profesorskému sboru právnické fakulty Masarykovy university odešel přítel a kolega nenahraditelný, jehož světlá památka bude v srdcích všech jeho členů žít stále. Sám pak vzpomínám dojat zvláštních okolností, za kterých jsem se se zesnulým na vždy rozešel... Bylo to v nemocnici, v době mého těžkého ochuravění v březnu tohoto roku, když zesnulý, sám zdánlivě zdrav, naposled mne navštívil. Přinesl mně krásnou kytku, která stala se jeho posledním pozdravem. Zanedlouho přinesl jsem kytici já; o ní však již nevěděl, neboť spočívala už na rakvi vzácného přítele.

Prof. Dr. František Weyr.

